

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TURIZM VA SPORT VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON DAVLAT JISMONIY TARBIYA VA SPORT UNIVERSITETI**

**“JISMONIY TARBIYA, SPORT MASHG‘ULOTLARI NAZARIYASI VA
USLUBIYATINING NAZARIY-AMALIY MUAMMOLARI”
XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN
2022 yil 29 yanvar**

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
"ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ - ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ТЕОРИИ И
МЕТОДИКИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ, СПОРТА"
29 январ 2022 год**

**THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
"THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS OF THEORY AND
METHODOLOGY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT"
January 29, 2022**

CHIRCHIQ - 2022

“Jismoniy tarbiya, sport mashgʻulotlari nazariyasi va uslubiyatining nazariy-amaliy muammolari” xalqaro ilmiy-amaliy onlayn anjumani toʻplami. – Chirchiq: 2022. – 1721 b.

Masʼul muharrir:

p.f.n., professor Umarov D.X.

Oʻzbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Uslubiy Kengashining qaroriga asosan nashrga tavsiya etildi.

Tashkiliy qoʻmita:

Boltabaev M.R.	Rektor, rais
Bayazitov K.F.	Ilmiy ishlar va innovatsiyalar boʻyicha prorektor, rais oʻrinbosari
Axmedov I.	Oʻquv ishlari boʻyicha prorektor, aʼzo
Mamanov J.A.	Yoshlar bilan ishlash, maʼnaviyat va maʼrifat boʻlimi boshligʻi, aʼzo
Ibragimov I.	Moliya va iqtisod ishlari boʻyicha prorektor, aʼzo
Tillaxajayev A.	Sportni boshqarish va turizm fakulteti dekani, aʼzo
Davletmuratov S.R.	Qishki va murakkab-texnik sport turlari fakulteti dekani, aʼzo
Tangriye A.J.	Yakkakurash sport turlari fakulteti dekani, aʼzo
Dadaboyev O.J.	Koʻpkurash sport turlari fakulteti dekani, aʼzo
Dusanov N.E.	Sport oʻyinlari fakulteti dekani, aʼzo
Tajibayev S.S.	Paralimpiya fakulteti dekani, aʼzo
Ismagilov D.K.	Futbol fakulteti dekani, aʼzo
Asatova G. R.	Oʻzbek Belarus qoʻshma jismoniy tarbiya, sport va turizm fakulteti dekani, aʼzo
Artiqov Z.S.	Kurash fakulʼteti dekani, aʼzo
Sultanov F.N.	Tibbiyot fakulteti dekani, aʼzo
Shopulatov A.N.	Ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash boʻlimi boshligʻi, aʼzo
Umarov D.X.	“Jismoniy tarbiya, sport nazariyasi va uslubiyati” kafedrası mudiri, aʼzo
Kerimov F.A.	“Jismoniy tarbiya, sport nazariyasi va uslubiyati” kafedrası professori, aʼzo
Xolmurodov L.Z.	“Jismoniy tarbiya, sport nazariyasi va uslubiyati” kafedrası dotsenti, aʼzo kotib
Oʻrinboyev E.A.	“Jismoniy tarbiya, sport nazariyasi va uslubiyati” kafedrası kafedrası katta oʻqituvchisi, kotib
Oʻtashev X.N.	“Jismoniy tarbiya, sport nazariyasi va uslubiyati” kafedrası katta oʻqituvchisi, texnik kotib
Rajabov S.S.	“Jismoniy tarbiya, sport nazariyasi va uslubiyati” kafedrası oʻqituvchisi, texnik kotib

Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani materiallari toʻplamida Oʻzbekiston Respublikasini rivojlantirishning Harakatlar strategiyasi asosida jismoniy va sport tayyorgarligining nazariy-metodologik asoslari; maktabgacha va boshlashgʻich taʼlimda jismoniy tarbiya va sportning tashkiliy-uslubiy masalalari; bolalar va oʻsmirlar sportini rivojlantirishda ommaviy sportning oʻrni; adaptiv jismoniy tarbiya va sportning dolzarb muammolar va echimlari muammolariga bagʻishlangan tadqiqotlar muhokamasi oʻrin olgan.

Toʻplamda nashr etilgan maqolalardagi maʼlumotlarning haqqoniyligiga mualliflar masʼuldirlar.

OLIV O'QUV YURLARI TALABALARINING JISMONIY TARBIYA VA SPORTGA MUNOSABATLARI

Burxanov.B

Guliston davlat universiteti

Sirdaryo, O'zbekistan

e-mail: burxanovbahodirxon@gmail.com

Kalit so'zlar: *sport, jismoniy tarbiya, talabalar, jismoniy madaniyat va sportga qiziqish, jismoniy madaniyat va sport faoliyati.*

Ключевые слова: *спорт, физкультура, студенты, интерес к физической культуре и спорту, физкультурно-спортивная деятельность.*

Key words: *sport, physical education, students, interest in physical culture and sports, physical culture and sports activities.*

Mavzuning dolzarbligi: Bugungi kunda yurtimizda oliy ta'lim tizimini rivojlantirish, ta'lim sifatini yaxshilash, talabalarining madaniy va ijtimoiy salohiyatini shakllantirish va takomillashtirish bilan uzviy bog'liq bo'lib, bu, albatta, o'quv jarayonining tarkibiy qismini, shu jumladan oliy ta'lim muassasasida talabalar bilan darsdan tashqari ta'lim ishlarini amalga oshirishga alohida e'tibor talab qiladi va bu ishning samarali shakllarini tanlash imkoniyatini beradi[3].

Jamiyatimizda sog'lom turmush tarzini shakllantirish, aholining, ayniqsa yosh avlodning jismoniy tarbiya va ommaviy sport bilan muntazam shug'ullanishi uchun zamon talablariga mos shart-sharoitlar yaratish, sport musobaqalari orqali yoshlarda o'z irodasi, kuchi va imkoniyatlariga bo'lgan ishonchni mustahkamlash, mardlik va vatanparvarlik, ona Vatanga sadoqat tuyg'ularini kamol toptirish, shuningdek, yoshlar orasidan iqtidorli sportchilarni saralab olish ishlarini tizimli tashkillashtirish hamda jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirishga yo'naltirilgan keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda[4].

Olib borilayotgan islohatlar, shuni ko'rsatadiki, oliy o'quv yurtlarida ham, bir qator sohalar kabi darsdan tashqari sport va tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishga urinishlar salmoqli tashkil etilmoqda, ya'ni:

fuqarolik-vatanparvarlik tarbiyasi va umuman ijtimoiy faollik (talabalarining o'z o'zini boshqarish organlari, fuqarolik-huquqiy tarbiya, ijtimoiy foydali mehnat, jamoat tartibini himoya qilish va boshqalar);

ishga qabul qilish, talabalar va bitiruvchilarni ish bilan ta'minlash (mehnat ish yarmarkalari, ish beruvchilar bilan uchrashuvlar, mutaxassislar bilan mahorat darslari va boshqalar);

madaniy-ma'rifiy tadbirlar va badiiy ijod (festivallar, kontsertlar, havaskorlik san'ati tanlovlari, xobbi guruhlari va klublari va boshqalar);

jismoniy tarbiya va sport faoliyati (sport klublari va fitnes klublari, talabalar sporti, ommaviy sport tadbirlari va boshqalar.);

sog'lom turmush tarzini shakllantirish (kurort davolash va dam olish, kasalliklarning oldini olish va boshqalar);

kasbiy faoliyatga kirish va kasbiy shakllantirish bilan bog'liq ilmiy-tadqiqot, dizayn, loyiha ishlari (talabalar ilmiy jamiyatlari, ilmiy anjumanlar, ilmiy ishlar tanlovlari va boshqalar) va boshqa sohalarda amalga oshirilmoqda.

Ma'lumki, barcha universitetlarda talabalar bilan ta'lim-tarbiya ishlarining yo'nalishlari orasida jismoniy madaniyat va sport tadbirlarini tashkil etish, talabalarining ijtimoiy, shaxsiy va jismoniy rivojlanish muammolarini hal qilishga qaratilgan.

Oliy ta'lim tizimida o'quv ishlari doirasida ushbu faoliyat turini tashkil etishning eng keng tarqalgan shakllariga: umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik hamda salomatlik guruhlari, sport to'garaklari, sport musobaqalari, ommaviy sport tadbirlarini o'z ichiga oladi[1].

Bu shakllar doirasida talabalarning jismoniy madaniyat va sport faoliyatini amalga oshirish talabalarning turli yosh guruhlarini kiritish imkonini beradi [2].

Shu bilan birga universitet talabalarining jismoniy tarbiya va sportga bo'lgan munosabati turli sabablarga ko'ra, talabalarning darsdan tashqari sport tadbirlarini tashkil etish doirasida universitet tomonidan o'tkaziladigan tadbirlarga nisbatan noaniq munosabat bo'lishi mumkin: bunday ta'lim ishlariga doimiy qiziqish va sport tadbirlarida faol ishtirok etish befarqlik va ularda ishtirok etishdan bosh tortish hisoblanadi. Shu munosabat bilan ushbu sohada talabalar bilan ishlash samaradorligini oshirish uchun talabalarning jismoniy tarbiya va sport tadbirlarini tashkil etishda talabalarning qiziqishlari va imtiyozlarini hisobga olgan holda universitetning sport tadbirlariga va ularning individual shakllariga munosabatini aniqlash va tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqot usullari va tashkil etilishi. Darsdan tashqari sport tadbirlarini tashkil etishni tasniflash uchun Guliston davlat universitetida tahsil oluvchi talabalarning sport musobaqalarini o'tkazishga bo'lgan munosabatlari so'rovnoma asosida o'rganildi.

Natijalar va ularning muhokamasi. Talabalarning aksariyati (313,3 tasi ya'ni 93%) universitetda talabalarning jismoniy tarbiya va sport tadbirlarini tashkil etishga qiziqish bildirmoqda va odatda universitetda o'tkaziladigan sport tadbirlari haqida ma'lumotga ega. Respondentlarning faqat 37,3 kishi universitetda darsdan tashqari vaqtlarda yo'q, "qo'llab quvatlamayman" degan bo'lsa, "menga qizig'i yo'q" deguvchilar soni esa 49,4 kishi bu sohadan manfaatdor emasligini turli xil baxonalarni ko'rsatishgan.

Bunday tadbirlarga qiziqqan talabalarning ko'pchiligi uchun universitetdagi sport tadbirlari haqidagi ma'lumotlarning asosiy manbalari o'z guruhidagi talabalar bilan ham, boshqa talabalar yoki universitet xodimlari (14%), fakultet va universitet faollari (6%) bilan bevosita muloqot qilish, shuningdek, (39%), respondentlar o'qiyotgan fakultetda axborot turadi (38%).

Talabalarning oliy o'quv yurtlarida o'tkaziladigan sport tadbirlaridan yuqori darajada xabardorligi tufayli ularning deyarli yarmi (43%) darsdan tashqari mashg'ulotlarning ushbu turida ishtirok etadi. Shu bilan birga, talabalarning o'ndan bir qismi (11%) universitetning sport tadbirlarida doimiy ishtirok etadi, ularning uchdan bir qismi (31%) bunday tadbirlarda kamdan-kam ishtirok etadi, deb hisoblaydi. Unchalik katta bo'lmagan toifani (15%) tashkil etuvchi boshqa talabalar universitetlarning darsdan tashqari sport hayoti doirasidagi tadbirlarda ishtirok etmaydilar. Shunday qilib, universitet talabalari ijtimoiy jamoa sifatida universitet sport tadbirlarida haqiqiy ishtiroki bilan sezilarli darajada farqlanadi.

Talabalar kelajakda bunday tadbirlarda ishtirok etishlari haqida gapirganda, universitetlarning sport tadbirlariga nisbatan talabalar jamoasini farqlash darajasi kamayadi. Shunday qilib, 46% talabalar universitet tomonidan o'tkaziladigan sport tadbirlarida ishtirok etish istagini bildiradilar, 21% respondentlar ushbu turdagi universitet tadbirlarida ishtirok etishni xohlamaydilar. Talabalarning uchdan bir qismi (33%) bu masala bo'yicha o'z pozitsiyasini aniq ko'rsatishni qiyinlashtiradi.

Universitetning sport hayotida ishtirok etish istagini bildirganlarning asosiy qismi bu sohaga u yoki bu darajada sport tadbirlarida ishtirok etish orqali kiritilgan talabalar ekanligiga e'tibor qaratiladi. Shu bilan birga, ilgari bunday tadbirlarda ishtirok etmagan talabalar orasida kelajakda ularda ishtirok etish mumkinligi masalasi bo'yicha fikrlar qo'shildi. Olingan ma'lumotlar talabalar orasida universitetning sport hayotiga doimiy qiziqish va unda faol ishtirok etayotganlar va darsdan tashqari sport tadbirlariga befarq va salbiy munosabatda bo'lganlar mavjudligini ko'rsatadi. Bu esa, o'z navbatida, oliy o'quv yurtlarida o'quvchilarni jismoniy tarbiya va sportga jalb etish uchun sharoit yaratish doirasida tabaqalashtirilgan yondashuvni va darsdan tashqari tarbiyaviy ishlarda darsdan tashqari sport mashg'ulotlarini tashkil etishning samarali shakllaridan foydalanishni talab etadi hamda ularning jismoniy va ruhiy ehtiyojlarini qondirishni talab etadi.

Shu asosda universitetlarda tahsil olayotgan talabalar uchun jismoniy tarbiya va sport faoliyatini tashkil etishning eng jozibali shakllarini aniqlash alohida ahamiyatga ega va ularni o'quvchilar bilan tarbiyaviy ishlar amaliyotiga tadbiq etish zarurati tug'iladi.

Talabalar bilan o'tkaziladigan sport musobaqalarini tashkil etishda qo'llaniladigan sport tadbirlarining shakli va munosabati 1-jadvalda aks etgan.

Shunday qilib, oliy ta'lim tizimida talabalarning jismoniy madaniyat va sport faoliyatini tashkil etish zarurati yosh avlodni ijtimoiy, shaxsiy va jismoniy rivojlantirish vazifalari bilan belgilanadi.

1-jadval

Universitetda talabalarning sport musobaqalarini o'tkazishga munosabati, (n-400) respondentlar soni

Javob variantlari	Fakultet ichida		Universitet fakultetlari orasida	
	Jismoniy madaniyat	Xotin qizlar sporti	O'g'il bolalar	Qizlar
Ha, qo'llab quvatlayman	71,5	72,3	84,6	84,9
Yo'q, qo'llab quvatlamayman	11,2	12,3	7,0	6,8
Menga qizig'i yo'q	17,3	15,4	8,4	8,3

Shu bilan birga, ushbu faoliyat turini amalga oshirishning ahamiyati ta'lim jarayonida ham, darsdan tashqari tarbiyaviy ishlarda ham e'tirof etiladi. Biroq, ijtimoiy amaliyot shuni ko'rsatadiki, universitetda darsdan tashqari tarbiyaviy ishlar doirasida o'tkaziladigan sport tadbirlariga talabalar orasida ko'pincha noaniq munosabat mavjud.

Talabalarning bu sohadagi qiziqishlari va imtiyozlarini farqlash o'quvchilarga eng manzur bo'lgan jismoniy madaniyat va sport mashg'ulotlarini tashkil etish shakllaridan samarali foydalanish zaruriyatini belgilaydi. O'tkazilgan tadqiqot natijalari asosida spartakiada kabi sport tadbirlarini talabalar tomonidan ommaviy qo'llab-quvvatlashlari, ularning ishtiroki uchun turli darajadagi sport musobaqalarini tanlashda selektivlik (ya'ni, qoida tariqasida, ular spartakiada ham fakultet ichida yoki fakultetlar o'rtasida ishtirok etish uchun afzal) zarur deb hisoblaymiz.

Har bir talaba zamon talablariga mos ravishda ham jismonan, ham ma'nau yuqori cho'qqilarga erishish imkoniyatlariga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Жисмоний тарбия ва спорт соҳасида давлат бошқаруви тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида/ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 5 мартдаги ПФ-5368-сонли Фармони.//lex.uz.

2. Ёшлар маънавиятини юксалтириш, уларнинг бўш вақтини мазмунли ташкил этиш бўйича муҳим вазифалар. / Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 19-мартдаги 02-1011-сонли видеоселектор йиғилишида сўзлаган нутқидан.// mail@xabar.uz.

3. Ўқувчи ва талаба ёшлар ўртасида ўтказиладиган республика спорт мусобақалари тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида” / Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 25 октябрдаги 864-сонли қарори. // lex.uz.

4. Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida. / O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori, 03.06.2017 yildagi PQ-3031-son. // lex.uz